

"וְכֹפֵף אֶת יִצְרָנו" או "וְכִפְּהָ" – ביאור שיטת רש"ז הנאו ודחיית טענות משיגיו¹

א. כתב ר' זלמן הנאו ב'שערי תפלה' (סימן לא):

וכפה את יצרנו. כצ"ל. ובכל הנוסחאות מצאתי וכוף את יצרנו בחו"לם הכ"ף, וא"כ הוא מגזרת כפולים, בפלס 'סוב דמה לך דודי' (שיר השירים ב, יז). אמנם שורש זה פועל עומד הוא בגזרה זו כמו 'כפף נפשי' (תהילים נז, ז), 'הלכוף כאגמון ראשו' (ישעיהו נח, ה), 'אכף לאלהי מרום' (מיכה ו, ו), ובנדון דידן פועל יוצא הוא. לכך אומר אני, נכון לומר וכפה, הוא"ו בשור"ק והכ"ף בשו"א והפ"א בצירי וה"א בסוף, כי בגזרת נחי למ"ד ה"א פועל יוצא הוא, כמו 'מתן בסתר יכפה אף' (משלי כא, יד), וכן בדברי רז"ל 'כופין אותו על מידת סדום' מגזרת נחי למ"ד ה"א. וכל זה ברור ונכון, ואין לספק בו.

ב. על דברי רז"ה הנ"ל, כתב היעב"ץ בספרו לוח ארש (אות כב):

וכוף. כן הוא בכל הספרים אשר באו לידינו, והוא האמת הגמור. ולשון רגיל הוא בדברי רבותינו ז"ל, כמו בגמרא דמסכת זבחים (כט, א) כוף אזניך לשמוע, ואל תאבה ואל תשמע... ולשינויו [= של רז"ה] אל תישע, כי טח מראות עיניו השע. ובזה אין ספק שהוא מהכפולים ופועל יוצא בגזרה זו (עיין בשרשי קמחי שורש כפף) כמו בכל חבריו בעלי הכפל, סובו ציון (תהילים מח, יג), סובי עיר (ישעיה כג, טז), גול על ה' דרכך (תהילים לז, ה), וכן בזו הגזרה הלכוף כאגמון ראשו (ישעיה נח, ה), כי הלכוף ודאי פועל יוצא לראשו שהוא הפעול. ומה עניין כפייה (כדעת בעל שערי תפלה עיין עליו) לכאן, שלשון כפייה עניינו ההכרח על דבר לעשותו על כורחו, כמובן ממנו בכל מקום. ולא יתכן בכאן, שאין אנו מבקשין כי אם הכנעת היצר וכפייתו, שהכפייה תיפול על בעל המעשה הפועל בעצם באמת, שתאמר לכופו לעשות כך וכך נגד רצונו. משא"כ היצר שאינו פועל המעשה הנדרש או הנמנע באמת, כי אם

1 בהמשך למאמריי הקודמים ב'המעין' (תמוז תשע"ז גיל' 222, טבת תשע"ט גיל' 230, ותמוז תשפ"א גיל' 240) וביאור ישראל' (גיליון עט וגיליון פ) בעניין ההשגות על המדקדק רבי שלמה זלמן כ"ץ הנאו (הענא) ז"ל, בהם הוכחתי שרז"ה צודק בדרך כלל בעניינים שבהם השיגו עליו, אביא כאן עוד עניין (מתוך רבים שעמי) שבו השיגו על ר' שלמה זלמן הנאו, ואוכיח שהמשיגים לא ירדו לסוף דעתו ושאהר בקשת מחילת כ"ת דבריהם דחויים.

בבחינת היותו סיבה מעוררת. לנטות האדם אחרי שרירות לבו ומחשבותיו הרעות, שאיננה פעולה בעצם, לא ישוייך לה מאמר הכפייה כלל. והרי אין אנו צריכין למעשיו, אך העדרו וביטולו שהיא הכפייה וההכנעה זהו המבוקש, לא מציאותו שאליו תצטרך הכפייה, כי אין לכפות הבלתי נמצא ומציאותו אינה מתבקשת מאתנו... ומה שהביא המגיה הנזכר מלשון חז"ל כופין אותו, לא ידעתי הלנו אם לצרינו, שמילת כופין ודאי היא מנחי ה"א מעניין כפייה, אבל מי יכוף אותו לומר שהוא העניין הנרצה כאן, הלבבעבור זה יאמר שלא ימצא בדבריהם פועל יוצא מלשון כפייה. וגרם לו זה מיעוט ידיעתו בדברי רבותינו ז"ל, אבל לא יסופק בו מי שרגיל ובקי בלשונם כאשר הראיתך בעיניך. אלא שאני תמה מאוד. איך טעה כל כך בלשון מקרא שהיא אומנותו. ואיך לא הבין גזורה זו מהפעלים היוצאים. שאם לא כן לא יצדק בו הפעול. והרי הוא אומר ה' זוקף כפופים.... וכן תקנו חז"ל בברכת השחר. ולא ימצא בכתוב פעול בכל הפעלים העומדים. עם שימצא בלשון חז"ל. ודוק.

ג. ור' מרדכי דיסלדארף ב'קונטרס השגות' (אות כא) כתב על דברי רז"ה הנ"ל:

בסי' לא שוב נשא לבו לשבש כל הספרים ולומר וכפה את יצרנו. מפני שתפס במושלם כי כוף שהוא משרש כפף לעולם פעל עומד כמו כפף נפשי. ונעלם ממנו מ"ש הרד"ק בשרש כפף וז"ל כפף נפשי פעל עומד וכו' או יהיה פעל יוצא ופירושו כל א' מהם כפף נפשי עכ"ל. (ובמיכה ו') בפסוק אֶפְרַיִם לאלקי מרום כתב אכף משרש כפף והוא מבנין נפעל עכ"ל. וידוע בפעל עומד לא שייך נפעל. ובלא"ה אין דבריו כדאים לשבש כל ספרים ישנים כי הרבה כמוהו נמצאו במקרא מן הפעלים העומדים פעמים יוצאים.

ד. ור' ראובן גריסהאבער ב'עבותות אהבה' (מכסה התיבה, אות ב) כתב על דברי רז"ה הנ"ל:

ומי שמע כזאת לשבש תיבה שלימה שהיא בכל הספרים והיא וכוף את יצרנו בעבור שיקשה לו היות לשון כפייה פעל עומד ומה בכך והלא הוא וכל המדקדקים אמרו שנמצאו שרשים רבים פעם עומדים ופעם יוצאים ופעם לא יוצאים ולא עומדים, ולא עוד אלא שהביא ראייה מפסוקים שכולם יוצאים "כפף נפשי" (תהלים נז, ז) יוצא עיין רש"י והאבעז"ל, "הלכוף כאגמון ראשו" (ישעי' נח, ה) גם הוא יוצא ומוסב על ענות אדם נפשו, "אכף לאלהי מרום" (מיכה ו) מבנין נפעל והוא יוצא מפועל וודאי, ומי שאינו מבין בשיחת חולין של ת"ח יעזי פניו לשלוח יד במכתב אנשי כ"ה, הלא תראה שלשון כפייה

בכל מקום להכריח את המסר בדבר שכופין אותו עד שיאמר רוצה אני, ומי בכל מעשה ידיו ית' יסרב כנגדו עד שיצטרך כפייה, אבל לשון כפייה הוא לשון הכנעת השפלת המתגאה והמתגבר וכמאמרם ז"ל (קידושין ל:): "יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום ואלמלא הקב"ה עוזרו" וכו' והיינו וכופף את יצרנו הכניעה והשפילה. וכאלו השגגות הנעשים כזדונות כי זדון לבו השיאו נמצאו רבות במחברת שערי תפלה...

סיכום ההשגות:

- א - "הלכוף כאגמון ראשו", שממנו הוכיח רז"ה ש'כופף' פעל עומד הוא, בוודאי פעל יוצא הוא, היפך דבריו, וכמו כן 'וכופף את יצרנו'.
- ב - לשון חז"ל 'כופף אזניך לשמוע' אין ספק שהוא פועל יוצא, וכמו כן 'וכופף את יצרנו'. גם בשאר שרשים מגזרת כפולים מצאנו פעלים יוצאים, כמו "סובו ציון" "סובי עיר" ו"גול אל ה' דרכך", וכמו כן 'וכופף את יצרנו'.
- ד - לשון 'וכפה את יצרנו' לא יתכן בכאן כי עניינו ההכרח על דבר לעשותו על כורחו, גם לשון חז"ל שאמרו "כופין אותו", שממנו הביא רז"ה ראייה ש'כפה' מנחי ה"א הוא פעל יוצא, לא שייך לכאן, כי מעניין כפייה (הכרח) הוא.
- ה - ממה שכתוב "ה' זוקף כפופים" יש ראייה ש'וכופף' פעל יוצא הוא, שאם לא כן לא יצדק בו הפעול, ולא ימצא בכתוב פעול בכל הפעלים העומדים. גם בפסוק "אכף לאלקי מרום", שממנו הוכיח רז"ה ש'כופף' פעל עומד הוא, כתב הרד"ק שהוא משרש כפף ומבנין נפעל, ובפעל עומד לא יתכן בנין נפעל, הרי שפעל יוצא הוא, היפך דברי הרז"ה.
- ו - בפסוק "כפף נפשי", שממנו הוכיח רז"ה ש'כופף' פעל עומד הוא, נעלם ממנו פירוש השני של הרד"ק שם, שפעל יוצא הוא ופירושו כל אחד מהם כפף נפשי, היפך דברי הרז"ה.
- ז - הרז"ה וכל המדקדקים אמרו שנמצאו שרשים רבים פעם עומדים ופעם יוצאים, לפי זה יש להשתמש בלשון 'וכופף' כפעל עומד וכפועל יוצא.

ה. אמר הכותב: מדברי המשיגים הנ"ל מקבלים רושם כאילו המדקדק רז"ה לא ידע בטיב דקדוק לשון הקודש, לא במקרא, ולא בלשון חכמינו ז"ל, כי השיגו עליו בדברים ידועים ופשוטים מאוד, גם מדברי עצמו. גם דבר פלא הוא, שהפסוקים 'כפף נפשי', 'הלכוף כאגמון ראשו', 'אכף לאלהי מרום', שמהם הביא רז"ה ראייה לדבריו ש'וכופף' פעל עומד הוא, לא מיבעיא שאינם ראייה לדבריו אלא גם סותרים את דבריו,

כי כולם פעלים יוצאים, כאמור. אמנם המעיין בספרי רז"ה יתבאר לו שלדעת הרז"ה אין אף אחד מן השגות הנ"ל קיימות, כי הרז"ה מוכיח בספריו שכל ההנחות שעליהם ההשגות מבוססות אינן צודקות והוא חולק עליהן כדלהלן, ובספריו 'יסוד הניקוד' (שער הפעלים, אות כא) ו'רמיזת כורמיזא' (תשובות על השגות ר' ראובן גריסהאבער, רמז קיד), גם ביאר והצדיק את דבריו באריכות בעניין 'וכוף' את יצרנו, כדלהלן.

ו. ונבוא לביאור הדברים. בספר 'בנין שלמה' (בית הפעלים, חדר חמישי, חלון ב) כתב רז"ה:

ודע שבבנין זה [=בנין קל] לפעמים יבוא שורש אחד בעצמו פעם עומד פעם יוצא... כמו 'כאשר הפך איש מעל מרכבתו' (מל"ב ה, כו) עומד, 'הפך לבם לשנוא עמו' (תהילים קה, כה) יוצא".

ובחלון ד (שם) כתב:

ודע שלפעמים נמצא שבבנין הדגוש [=בנין פיעל] יוצא לשני העומד בבנין הקל, כמו 'לא תִּכְּבֶּה' (ויקרא ו, ה) עומד, 'לא תִּכְּבֶּה את נר ישראל' (שמ"ב כא, יז) יוצא..., והיוצאים בבנין הקל לשני יוציא בנין הדגוש לשלישי כמו...".

עוד כתב שם:

והונח [=בנין פיעל] להורות על חוזק והתעצמות הפעולה אם להפלת הפעולה במהירות או ברבוי או בכח, כמו וצמח בו (ויקרא יג), שהוא בנין קל יורה על פעולת הצמיחה, אבל ושערך צמח (יחזקאל יו), שהוא בנין פקד הדגוש, יורה על חוזק פעולת הצמיחה ברבוי או במהירות".

ובשערי תורה (שער הפעלים, אות ג) כתב הרז"ה:

ודע שפעל אחד בעצמו יתכן היותו פעם עומד פעם יוצא...

ובאותו ו (שם) כתב:

ומטבע בנין זה [=בנין פיעל] להוציא הפעלים העומדים בבנין הקל..., והפעלים היוצאים לשני בבנין הקל הנה בבנין זה [=בנין פיעל] יוצאים לשלישי..., וכאשר ימצא בבנין זה פעל עומד כמו שהוא בבנין הקל... אזי מורה על כבדות הענין...

סיכום דברי רז"ה הנ"ל: א. לפעמים יבוא שורש אחד בעצמו פעם עומד פעם יוצא בבנין אחד. ב. לפעמים נמצא שבבנין הדגוש [=בנין פיעל] יוצא לשני העומד בבנין הקל, והיוצאים בבנין הקל לשני יוצאים בבנין הדגוש לשלישי, וזה הוא מטבע בנין

פיעל. ג. בנין קל מורה על קלות ורפיון הפעולה ובנין פיעל מורה על חוזק והתעצמות הפעולה, כגון 'צמח' ו'צימח'.

בספריו המאוחרים (יסוד הניקוד, צוהר התיבה, ורמיזת כורמיזא²) כתב הרז"ה שפעל עומד הוא בבחינת קלות הפעולה ופעל יוצא הוא בבחינת התעצמות הפעולה, כדהלן. נמצא שמה שכתב רז"ה "ומטבע בנין זה [=בנין פיעל] להוציא הפעלים העומדים בבנין הקל", היינו מאותו טעם שכתב "והונח [=בנין פיעל] להורות על חוזק והתעצמות הפעולה", ושניהם עניין אחד הם.

ב'יסוד הניקוד' (שער הפעלים, יסוד כ) כתב רז"ה:

כבר התבאר שבנין הקל מורה על קלות ורפיון הפעולה ובנין הכבד שהוא בנין פיעל מורה על כבידות הפעולה... גם התבאר כי הפעלים העומדים בבנין הקל יוצאים לשני בבנין פיעל... מבואר מזה כי בנין הקל יותר עצמי הוא להיות בו פעלים עומדים ובנין הכבד הוא יותר עצמי להיות בו פעלים יוצאים לפי שפעל עומד הוא בבחינת קלות הפעולה ופעל יוצא הוא בבחינת כבידות הפעולה ואין ראוי שיהיה שורש אחד פעם עומד ופעם יוצא בבנין אחד בעצמו וכאשר יהיה שורש אחד בבנין אחד פעם עומד ופעם יוצא לא במקרה הוא כי אם לסבה מן סבות כאשר יתבאר לפנינו... וראוי שתדע כי כל פעל שהוא פעם עומד ופעם יוצא [=בבנין אחד] לא ימנע מהחלוקה אם שמשפטו להיותו פעל יוצא בעצם וראשונה אלא שלפעמים יהיה פעל עומד להורות על כבדות וחוזק הפעולה או שמשפטו להיותו פעל עומד בעצם וראשונה ולפעמים יהיה פעל יוצא להורות על קלות ורפיון הפעולה כי מצאנו 'הפך איש מעל מרכבתו' (מלכים ב, ה) שהוא פעל עומד כמשפט בנין הקל ומצאנו 'הפך לבם לשנוא עמו' (תהילים קה) שהוא פעל יוצא שלא כמנהג בנין הקל הרי שבא פעל עומד במקום פעל יוצא ואין זה אלא לסבת קלות ורפיון הפעולה כי מעט מהסבה יספיק שישנאו האומות לישראל להיותנו נבדלים מהם... וכן 'הפך ים ליבשה' (תהילים סו) פעל עומד במקום פעל יוצא לסבת קלות ורפיון הפעולה ואע"פ שקריעת ים סוף מופת גדול הוא היוצא מהקש הטבע אין זה אלא בערכנו... ואולם בערכו יתברך אין אצלו שום הבדל לגמרי בין פעולות הניסיות להתמדת הטבע כי נקל אצלו מאוד ולא יבצר ממנו כל דבר והבן זה וכן 'לא יעשר'... ומזה תקיש על השאר.

וכן כתב הרז"ה בצוהר התיבה (תיבת הפעלים, אות ג) וברמיזת כורמיזא (רמז קיד). היוצא לנו מדברי הרז"ה שאין ראוי שיהיה שורש אחד פעם עומד ופעם יוצא בבנין

2 קונטרס 'רמיזת כורמיזא' בכתב יד הרז"ה, נמצא באוסף גינצבורג שבספרייה הלאומית במוסקבה (מס' 1409), והיא קונטרס תשובות שהשיב רז"ה על ההשגות שהשיג עליו ר' ראובן גריסהאבער בספרו 'ענף עץ עבות' חלק 'עבותות אהבה'.

אחד בעצמו, כי משפט פעל עומד להיות בבנין הקל ומשפט פעל יוצא להיות בבנין פיעל, וכשנמצא מילה בבנין כבד ובכל זאת היא פעל עומד אין זה מקרה, כי בהכרח יש שם איזה צד התעצמות וכבדות שלכן באה בבנין כבד, ולהיפך כשנמצא מילה בבנין קל שפירושו פעל יוצא (בפעל ששייך בו גם עומד) כגון 'הפך לבם לשנוא עמו' והפך ים ליבשה' בהכרח יש שם צד קלות ורפיון, שלכן באה בבנין קל, ואין זה במקרה.

והנה בספריו 'יסוד הניקוד' (שער הפעלים, יסוד כא) 'רמיזת כורמיזא' (רמז קיד) ו'משפט לשון הקודש'³ (משפטי הפעלים, אות יד), כתב רז"ה שחיפש ומצא שרשים רבים שיש להם עניין אחד בגזרת כפולים ובגזרת נחי למ"ד ה"א (באותו בנין), ומצא בהם הבדל מה, כי הפעלים שהם בגזרת הכפולים הם בבחינת קלות ורפיון הפעולה, והפעלים שהם בגזרת נחי למ"ד ה"א הם בבחינת הפלגת העניין וחוזק הפעולה, ומביא קרוב לעשרים דוגמאות כאלו, לכך מצינו בשרשים הנ"ל שכשהם מגזרת הכפולים הם פעלים עומדים ובגזרת נחי למ"ד ה"א הם פעלים יוצאים, שפעל עומד הוא בבחינת קלות ופעל יוצא הוא בבחינת כבדות. וסיים שם רז"ה את דבריו:

לכן הטבתי את אשר דברתי במחברת שערי תפלה סי' לא שנכון לומר בברכת השחר וכפה את יצרנו להשתעבד לך, ואין נכון לומר וכוף את יצרנו כאשר נדפס בנוסחאות, לפי שהוא מפעלי הכפל ופעל עומד הוא ואסור לדבר כן כלפי מעלה, יתעלה מזה עילוי רב, דחרוף וגידוף הוא, כי יש את כטעם את יעקב, והמשכיל יבין... וחלילה לנו לומר וכוף את יצרנו מפעלי הכפל, אבל נכון לומר וכפה את יצרנו מנחי למ"ד ה"א. וזה מה שרצינו לבאר.

ביאור דברי הרז"ה: כמו שהבנינים מחלקים בין כבדות ורפיון הפעולה, לדוגמה בנין קל מורה על רפיון ובנין פיעל מורה על כבדות כמבואר לעיל, כן הגזרות בתוך בנין אחד מחלקים בין כבדות ורפיון הפעולה, היינו שגזרת כפולים מורה על רפיון וגזרת נחי למ"ד ה"א מורה על כבדות. אולם הפרש יש ביניהם, כי הוראת הקלות שיש בגזרת כפולים והוראת הכבדות שיש בגזרת נל"ה קיימות רק באופן שנמצאים שתי הגזרות באותו הפעל כמבואר מדבריו, משא"כ הוראת בנין קל וכבד קיימות גם אם יש פעל שנמצא רק בבנין קל או כבד.

3 ספר 'משפט לשון הקודש' בכתב יד, נמצא בניו יארק, ספריית בית המדרש לרבנים, מס' 2982.

4 ועיין שם בביאור הדבר, שבגזרת הכפולים המנהג להשמיט אות הראשונה שבכפולים להקל על הלשון כגון 'בזוננו' במקום 'בזוננו' וקלות המבטא רומז על קלות הענין, ובגזרת נחי למ"ד ה"א מצינו שיש בו ענין כבדות כי עי"ן הפעל שלו בעבר היא בקמ"ץ גדול (תנועה גדולה), משא"כ בשאר גזרות שע"ן הפעל שלהם היא בפת"ח (תנועה קטנה). והגם שבגזרת נחי למ"ד אל"ף ג"כ עי"ן הפעל שלו בעבר היא בקמ"ץ גדול, היינו משום דלא אפשר בענין אחר עיי"ש.

נמצא שלדעת הרז"ה יש שני אופנים לחלק בין רפיון הפעולה ובין כבידות הפעולה. א. בהתחלקות הבנינים לבנין קל ובנין כבד. ב. בהתחלקות הגזרות לכפולים ולנחי למ"ד ה"א בתוך אותו הבנין, בשורש הנמצא בשתי הגזרות. ולענייננו, הן שורש 'כפף' מהכפולים, והן שורש 'כפה' מנחי ל"ה, נמצאים במקרא. מעתה, על סמך הוכחותיו הרבות שהביא ב'יסוד הניקוד' וב'רמיזת כורמיזא' כאמור, סבר הרז"ה ש'יכוף' פעל עומד הוא ו'כפה' פעל יוצא הוא.

מעתה סרה תלונת ר' מרדכי דיסלדארף ור' ראובן גריסהאבער שנמצאו שרשים פעם עומדים ופעם יוצאים כמו שכתב הרז"ה עצמו, ושהרבה כמוהו נמצאו במקרא, כי בוודאי כן הוא, אבל רק כשיש שום צד קלות בפעל יוצא שהוא בבנין קל או בגזרת הכפולים, וצד כבדות בפעל עומד שהוא בבנין פיעל או בגזרת נחי ל"ה, כי בטבע בנין הקל וגזרת הכפולים להורות על קלות הענין, ובטבע בנין פיעל וגזרת נל"ה להורות על כבדות הענין, משא"כ במילת 'יכוף' שאין שום צד קלות בענין, כמו שאמרו חז"ל (קידושין ל:): "קשה יצרו של אדם שאפי' יוצרו קראו רע וכו", וגם יש חשש חרוף וגידוף לומר 'יכוף' כפעל עומד, כי יש 'את' כטעם "את יעקב"⁵, וממילא סבר שצריך להיות 'וכפה' כיון שהוא פעל יוצא בלי ספק.

ומובן מאליו שאין שום סתירה לזה מ"סובו ציון", "סובי עיר", ו"גול אל ה' דרכך" כמו שהקשה היעב"ץ, כי שרשים אלו נמצאים רק בגזרה אחת היינו גזרת הכפולים, ודברי הרז"ה תקיפים רק בשרש שנמצא בשתי הגזרות, כאמור.

יש לציין, שהדוגמאות שהביא היעב"ץ להוכיח ששרשים 'סוב' ו'גול' פעלים יוצאים הגם שהם בגזרת נחי למ"ד ה"א, יש לדון בהם אם הם פעלים יוצאים או עומדים, כי זה תלוי איך מגדירים פעל עומד ויוצא.

הרז"ה כתב ב'יסוד הניקוד' (שער הפעלים, יסוד יב):

בנין נפעל נמשך ונולד מבנין הקל אשר הוא **פעל יוצא** המשל כאשר תאמר ראובן רדף את שמעון תצא פעולת רדיפת ראובן אל שמעון **ותעשה בו רושם** להיות נרדף ממנו".

וב'צוהר התיבה' (פתיח התיבה, אות טז) כתב:

דע כי כל פעל שתצא פעולתו לגוף אחר **לעשות בו רושם** זהו מה שנקרא אצל המדקדקים **פעל יוצא**.

וב'רמיזת כורמיזא' (דף סא, רמז פו) כתב:

והסכל הזה [=ר' ראובן גריסהאבער] מתעקש להוכיח כי "אענה חלקי אף אני" פעל יוצא הוא והמקבל הוא המענה. ולא ידע מאי קאמר, כי הסימן שנתן ר'

5 ב'רמיזת כורמיזא' הרכיב הדבור בענין 'תקון סופרים' ששייך כאן.

אליהו בחור סימן לפעל יוצא כאשר יצדק לשאול עליו שאלת 'מה טוב הוא להמתחילים בחכמה, איברא לאו סימן מובהק הוא, כי **פעל יוצא** הוא שיפעל בגוף אחר **לעשות בו רושם**, ואולם המענה אשר יענה מקרה גמור הוא.

נמצא שפועל יוצא היינו דווקא כשהפעל עושה רושם בגוף אחר לדעת הרז"ה. והנה על "סובו ציון" (תהילים מח, יג), פירש הרד"ק: ואמר לעמים לכו סביב לציון והקיפו אותה וראו ביופי בניינה, נמצא שהסיבוב הוא רק לראות ביופי בניינה, ואין ה'עיר' מקבל רושם מהסיבוב. על "סובי עיר" (ישעיה כג, טז) פירש האבן עזרא "צור תשלח ספרים אל כל סביבותיה אולי יבואו הסוחרים אליה כאשר בראשונה", נמצא שהסיבוב הוא רק לעורר הסוחרים שיבואו אליה, ואין ה'עיר' מקבל רושם מהסיבוב. על "גול אל ה' דרכך" (תהילים לז, ה) פירש רש"י "גלגל עליו כל צרכיך", היינו לבטוח על ה', ואין ה' מקבל רושם מהבטחון. נמצא שכל הדוגמאות שהביא היעב"ץ אינם עושים רושם בגוף אחר, לכן פעלים עומדים הם לדעת הרז"ה, משא"כ ב'יכוף'.

איברא, ב"כל גוים סבבנו" וגו' (תהילים קיח, י, יא, יב) בוודאי הסיבוב עושה רושם בגוף אחר ופעל יוצא הוא, כמו שפירש רש"י שם "מדבר במלחמת גוג ומגוג שכל הגוים יהיו שם", ומזה היה היעב"ץ יכול להקשות על הרז"ה. אמנם גם מזה לא קשה על הרז"ה, כיון ששורש 'סבב' בא רק בגזרת הכפולים משא"כ בשורש 'כפף' שבא גם בגזרת נחי למ"ד ה"א, כאמור.

ז. על מה שכתב ר' מרדכי:

ונעלם ממנו [=הרז"ה] מ"ש הרד"ק בשרש כפף וז"ל כפף נפשי פעל עומד וכו' או יהיה פעל יוצא ופירושו כל אחד מהם כפף נפשי.

וכן כתב ר' ראובן:

ולא עוד אלא שהביא ראייה מפסוקים שכולם יוצאים, כפף נפשי תהלים... יוצא, עיין רש"י והאב"ע ז"ל.

כבר השיב על זה רז"ה ב'יסוד הניקוד' (שער הפעלים, יסוד כא) ו'רמיזות כורמיזא' (רמו קיד), וז"ל ב'יסוד הניקוד':

ואפילו לאידך פירושא שפירש הרד"ק וא"ע שיתכן להיותו פעל יוצא בחסרון מלה כאלו כתוב כפף האויב נפשי יהיה בכלל הפעלים שלפעמים עומדים ולפעמים יוצאים לסבת קלות ורפיון הפעולה כמו שהתבאר לעיל יסוד כ' ויהיה קלותו ורפיונו במלת כפף נפשי שנפשו נוחה להכפף עד שאין צורך בה פעולה גמורה וכאילו נכפפת מאליה".

וממשיך שם הרז"ה:

איברא האמת יש לו רגלים כי (מ)פי' הראשון [ש]פי' הרד"ק ואבן עזרא בפסוק כפף נפשי שפעל עומד הוא זהו הביאור האמתי ולא השני וזה לשלש סבות הא' שאם נבאר אותו פעל יוצא הוכרחנו לפרשו בחסרון מלה כאלו כתוב כפף האויב נפשי ואין לבאר שום פסוק בדרך זה אם לא ע"י דחק, והב' שאם נבאר אותו פעל יוצא יהיה שורש זה [=בגזרת הכפולים] פעם עומד ופעם יוצא וזהו דרך זר כיון שלא מצאנו שורש זה [=בגזרת הכפולים] פעל יוצא בכל המקרא (א"ה: כמו שיתבאר להלן), והג' כי מה הבדל יהיה בשורש זה בהיותו מפעלי הכפל או מנחי למ"ד ה"א.

וב'רמיזת כורמיזא' (רמז פו) הוסיף רז"ה וכתב:

ועוד שעם היות שיש מפרשים כפף נפשי פעל (עומד) [יוצא] בחסרון מלת האויב, הנה זולת מה שדוחק גדול הוא מ"מ מה שכתוב הלכוף כאגמון ראשו הוא פעל עומד בלא ספק (א"ה: כמו שיתבאר להלן) וא"כ ראוי לחוס על כבוד שמים לומר וכפה את יצרנו שהוא פועל יוצא בלא ספק".

ח. בעניין מה שכתב היעב"ץ: "הלכוף כאגמון ראשו. כי הלכוף. ודאי פועל יוצא לראשו. שהוא הפועל", וכן כתב ר' ראובן: "הלכוף כאגמון ראשו ישעיה ... גם הוא יוצא ומוסב על ענות אדם נפשו".

אמר הכותב: להבין דעת הרז"ה בענין זה, יש להקדים מה שכתב ר' יהודה ליב עדל בספרו 'שפה לנאמנים' (דבור ראשון, אות ה'):

עדין צריכין אנו למודעא כי אף שאמרנו כי פעולה אשר תשאר בגוף הפועל ולא תצא אל גוף אחר תקרא פעל עומד, אין זה רק בפעולה הכוללת כל גוף הפועל ע"ד אחד, אבל בפעולה המחלקת במאמר איברי גוף הפועל ועושה חלק אחד ממנו ל'פועל' וחלק אחד ממנו ל'נפעל' גם זה פעל יוצא יקרא, ד"מ "ויתן יד" (בראשית לח, כח) אף שפעולת הנתינה לא נעתקה מגוף הילד לגוף זולתו רק ליד של עצמו וא"כ נראית בהשקפה ראשונה לפעולה עומדת שהרי הנתינה בגוף הפועל עצמו עומדת, איננו כן, אבל הוא פעל יוצא אמתי, שהרי בעל המאמר מחלק במאמרו את הפועל לשנים, את הילד עצמו (זולת ידו) לפועל ואת היד לניתן, כאילו היה דבר הניתן מיד ליד, וא"כ בבחינה זו פעל יוצא הוא, שהרי תצדק השאלה 'את מה נתן הילד' ותהיה התשובה 'את היד נתן'. וע"ז זה וישא יעקב רגליו... וזה פשוט, אבל הוצרכתי להעיר על זה לפי שראיתי להרז"ה בשערי תפלה (סימן לא) הביא ראיה כי שורש כפף מגזרת הכפולים הוא פועל עומד ממה שמצא במקרא הלכוף כאגמון ראשו (ישעיהו נח, ה), ע"ש, חשב המחבר הנזכר שהוא פועל עומד שהרי פעולת הכפיפה עומדת בגוף

הכופף עצמו ולא תצא אל נפעל אחר זולתו, וטעות הוא, כי המאמר מחלק בזה את הכופף לשנים לפועל ונפעל כח התנועה אשר באדם באיבריו שעל ידו כל אשר יחפוץ יטה אותם יתייחס בזה לפועל וראש הנכפף לנפעל, וא"כ פועל יוצא אמתי הוא כמו "וישא יעקב רגליו", ולפי"ז ממקום שבא יש ראיה להיפוך כי כפף מגזרת הכפולים הוא יוצא, ע"כ אין לזוז מנוסחא הישנה לומר וכוף את יצרנו.

אמר הכותב: מדברי ר' יהודה ליב הנ"ל נבין דעת הרז"ה בעניין זה כדלהלן. הנה ר' יהודה ליב כלל בדבריו שני עניינים נפרדים בעניין הגדרת פעל עומד ויוצא בחדא מחתא: א. ששייך פעל יוצא בפעולה העומדת בגוף הפועל עצמו ולא תצא אל נפעל אחר זולתו. ב. שכח התנועה אשר באיברי האדם שעל ידו כל אשר יחפוץ יטה אותם יתייחס בזה לפועל. והביא דוגמאות שיש בהם שתי בחינות הנ"ל ביחד, "ויתן יד" "הלכוף כאגמון ראשו" "וישא יעקב רגליו", שהפועל הוא כח התנועה והפעולה עומדת בגוף הפועל עצמו. ובעניין "הלכוף כאגמון ראשו" כתב ר' יהודה ליב: "חשב המחבר הנזכר [=רז"ה] שהוא פועל עומד שהרי פעולת הכפיפה עומדת בגוף הכופף עצמו ולא תצא אל נפעל אחר זולתו, וטעות הוא, תלה ר' יהודה ליב הסיבה שרז"ה חושב ש"הלכוף כאגמון ראשו" הוא פעל עומד, משום שהוא חולק על עניין א הנ"ל, היינו שהוא סובר שלא שייך פעל יוצא בפעולה העומדת בגוף הפועל עצמו. וכנראה שר' יהודה ליב טעה בזה, כי מצינו שרז"ה מסכים בעצם ליסוד זה, היינו ששייך פעל יוצא בפעולה העומדת בגוף הפועל עצמו ולא תצא אל נפעל אחר זולתו, כי זהו מה שכתב הרז"ה ביסוד הניקוד (שער הפעלים, יסוד כא):

מזה [=פעל יוצא בגזרת הכפולים] ג"כ אמרו רז"ל שאם ישמע אדם דבר שאינו הגון יכוף אליה לתוכה מפעלי הכפל לפי שהיא רכה ונוח להכפף כמו שאמרו מפני מה האוזן כולה קשה והאליה רכה.

היינו שהגם שכפית האליה פועל יוצא הוא, עם כל זה השתמשו במילת 'יכוף' שהיא מפעלי הכפל, והטעם הוא כי יש בו צד קלות שהאליה רכה ונוח להכפף, הרי בפירוש שרז"ה מסכים שפעל יוצא שייך גם בפעולה שעומדת בגוף הפועל עצמו ולא תצא אל נפעל אחר זולתו כשהפועל והנפעל הם שני חלקי הגוף כמו יד הכופף את האליה. וכמו שכתב רש"י בפסוק "שמנת עבית פְּשִׁית" (דברים לב, טו): "יש לשון קל בלשון כסוי כמו וְכִסָּה קלון ערום (משלי יב) ואם כתב פְּשִׁית דגוש היה נשמע פְּסִית את אחרים כמו כי כִּסָּה פניו בחלבו (איוב טו)", היינו שכסוי פנים בחלב הוא פעל יוצא כיון שהם שני חלקי הגוף, הגם שהפעולה עומדת בגוף הפועל עצמו.⁶

6 ר' וואלף היידנהיים כתב ב'הבנת המקרא' לפרש דברי רש"י, ש"וְכִסָּה קלון" אינו פעל יוצא ל'קלון' כי שם תואר הוא ולא פעל.

ולפי האמור, מה שכתב רז"ה בספריו⁷ להגדיר פעל יוצא שהפעולה יוצא לגוף אחר, אין כוונתו לגוף אחר לגמרי, רק כוונתו לאפוקי פעולות העומדים, כגון הליכה ושיבה, שכל חלקי גוף האדם הולך או יושב, משא"כ כשהפעולה נעשית על ידי שני חלקי הגוף פעל יוצא הוא.

אמנם מה שהרז"ה אינו מסכים לדברי ר' יהודה ליב הוא עניין ב הנ"ל, מה שחידש שכתב התנועה אשר באיברי האדם יתייחס לפועל כשבעל המאמר מחלק במאמרו את הפועל לשנים. היינו שב"הלכוף כאגמון ראשו" ו"יתן יד" ו"וישא יעקב רגליו" כח התנועה יתייחס לפועל וראש הנכפף ויד הניתן ורגלים הנישאים לנפעלים, לזה אין הרז"ה מסכים, כי כח התנועה אינו מאיברי גוף הפועל ובשום אופן לא יחשב לפועל.

וכנראה סברת הרז"ה בזה, כי הפעל אם הוא עומד או יוצא, הוא מציאות, ואין זה נקבע לפי המאמר, כי גם ר' יהודה ליב מסכים שכפית ראש, פשיטת יד, ונשיאת רגלים פעלים עומדים הם בעצם כי כח התנועה והפעולה כעצם אחד נחשבים, רק שלדעתו יש כח באופן המאמר לעשותו פעל יוצא, והרז"ה סובר שאופן המאמר לא מעלה ולא מוריד ממה שהוא בעצם. וב"יכוף אליה לתוכה" פעל יוצא הוא בעצם גם בלא מאמר המחלק אותם, לכן גם רז"ה סובר שהוא פעל יוצא.

גם אם נאמר שכוונת ר' יהודה ליב היא ש"הלכוף כאגמון ראשו" ו"יתן יד" ו"וישא יעקב רגליו" פעלים עומדים הם בעצם, רק שהמאמר הוא בצורת פעל יוצא⁸ ואעפ"כ משתמש בלשון 'יכוף', וממילא יש להביא ראיה מזה ש'יכוף' פעל יוצא הוא דלא כרז"ה - זה אינו, משני טעמים: א. כי עדיין לא מצאנו ש'יכוף' משתמש באופן פעל יוצא אמיתי כמו ב'יכוף את יצרנו' שהיא פועל יוצא אמיתי לא רק לשון המאמר בצורת פעל יוצא. ב- דזיל בתר טעמא, כי סברת הרז"ה הוא שגזרת הכפולים הוראתו לקלות העניין ו"הלכוף כאגמון ראשו" ו"יתן יד" ו"וישא יעקב רגליו" אף אם הם נחשבים לפעלים יוצאים בלשון המאמר, עדיין בקלותם הם, כי כח התנועה הוא הפועל ובקלות יפעול הפעולה, ולא קשה על הרז"ה.

ומה שכתב ר' יהודה ליב בענין 'יתן יד' "שהרי תצדק השאלה את מה נתן הילד" (מדברי ר' אליהו בחור), כבר העתקנו מה שכתב הרז"ה ב'רמיזת כורמיזא' (דף סא, רמז פו): "כי הסימן שנתן ר' אליהו בחור סימן לפעל יוצא כאשר יצדק לשאול עליו שאלת 'מה', טוב הוא להתמחילים בחכמה איברא לאו סימן מובהק הוא". נמצא, שלהרז"ה "הלכוף כאגמון ראשו" פעל עומד הוא.

7 בנין שלמה (בית הפעלים, חדר חמישי, חלון ב), שערי תורה (שער הפעלים, אות ג), יסוד הניקוד (שער הפעלים, אות ג), צוהר התיבה (פתח התיבה, אות טז).

8 הגם שלא משמע כן מלשון ר' יהודה ליב, שקורא אותו "פעל יוצא אמיתי".

ויש להוסיף עוד במה שכתבנו שלהרז"ה כח התנועה אינו מתייחס לפועל, שדומה למה שכתב רז"ה ב'רמיזת כורמיזא' (שם):

והסכל הזה [כוונתו לר' ראובן גריסהאבער] מתעקש להוכיח כי "אענה חלקי אף אני" (איוב לב, יז) פעל יוצא הוא והמקבל הוא המענה. ולא ידע מאי קאמר... כי פעל יוצא הוא שיפעל **בגוף** אחר לעשות בו רושם, ואולם **המענה אשר יענה מקרה גמור הוא.**

נראה מזה שדבר המקרה כגון 'מענה' אינו נחשב לנפעל, כמו כן נאמר שדבר המקרה כגון כח התנועה אינו נחשב לפועל.

ט. לפי האמור, גם לא קשה קושיית היעב"ץ על רז"ה "ולשון רגיל הוא בדברי רבותינו ז"ל. כמו... כוף אזניך לשמוע... ובזה אין ספק שהוא מהכפולים ופועל יוצא בגזרה זו", כי מצינו ענין השפלת האוזן לשמוע, כמ"ש רש"י ב"ויט שכמו לסבול" (בראשית מט, טו): "השפיל שכמו כמו 'ויט שמים' (תהילים יח, י), 'הטו אזניכם' (ישעי' נה, ג)", הרי שרש"י פירש 'הטו אזניכם' השפילו אזניכם, ומסתבר שהשפלת האוזן היא על ידי שמשפיל את הראש, הגם שכתוב 'הטו **אזניכם**' עכ"ז הכוונה להראש, נמצא שכח התנועה שבראשו משפיל את הראש עם האוזן, כי האוזן דבוק להראש, וזה פעל עומד הוא להרז"ה, ולא שמשפיל את האוזן בידו, שאז הוא פעל יוצא גם להרז"ה.

ויתכן, שגם 'כוף אזניך לשמוע' הכוונה לכוף את הראש וממילא האוזן יכוף, והגם שלשון חז"ל הוא 'כוף **אזניך**' עכ"ז הכוונה להראש וכפית האוזן כמו הטיית האוזן היינו השפלת האוזן כאמור, והשפלת האוזן הוא על ידי השפלת הראש כי גוף אחד הוא וזה פעל עומד הוא, כי כח התנועה אינו מאיברי גוף הפועל, ודלא כדברי ר' יהודה ליב.

י. מה שכתב היעב"ץ:

ואיך לא הבין [=הרז"ה] שגזרה זו [=וכוף] מהפעלים היוצאים. שאם לא כן לא יצדק בו הפעול. והרי הוא אומר ה' זוקף כפופים. וכן תקנו חז"ל בברכת השחר. ולא ימצא בכתוב פעול בכל הפעלים העומדים. עם שימצא בלשון חז"ל.

וכן כתב ר' מרדכי דיסלדארף: "ובמיכה ו') בפסוק אכף לאלקי מרום כתב [=הרד"ק] אכף משרש כפף והוא מבנין נפעל עכ"ל. וידוע בפעל עומד לא שייך נפעל". וכן כתב ר' ראובן: "אכף לאלהי מרום מיכה ... מבנין נפעל והוא יוצא מפועל וודאי".

אמר הכותב: זהו מה שכתב הרז"ה בספרו בנין שלמה (בית הפעלים, חדר שלישי, אות ד):

ועתה עמוד והתבונן במה שאמרו המדקדקים שמפעלים העומדים לא יבא בינוני פעול מבנין הקל ולא בנין נפעל, הנה אין כוונתם לומר שלא יבוא כלל וכלל דהא הכחש הידוע הוא, כי כן מצאנו כמה וכמה בנין נפעל מפעלים העומדים אלא כוונתם האמתי שלא יבא בינוני פעול מבנין הקל ולא בנין נפעל מפעלים העומדים המורה על הפעול או על הנפעל, וכאשר נמצא אזי הוראתו כהוראת הפועל, והנה פועל עומד לפי שפועל הפעולה בעצמו הוא הפועל והוא הפעול לכן פעמים נמצא בבנין הקל לתכונת הפועל ופעמים נמצא בבנין נפעל לתכונת הנפעל אמנם הוראתם שוה כמו "וילאו למצוא הפתח" (בראשית י"ט, יא) היינו מתכונת הפועל, "נלאה להשיבה אל פיו" (משלי כ"ו, טו) היינו מתכונת הנפעל והכל אחד במשמע, וכן 'הלכתי' מתכונת הפועל "נהלכתי" (תהלים קט, כג) מתכונת הנפעל ושניהם באדם אחד.

גם ב'שערי תורה' (שער הפעלים, אות ד) 'ביסוד הניקוד' (שער הפעלים, אות יא, ואות יב) וב'צוהר התיבה' (תיבת הפעלים אות ד) כתב רז"ה ענין הנ"ל. ו'ביסוד הניקוד' (שער הפעלים, אות כא) כתב להדיא ענין זה לגבי מילת 'אכף', שכתב: "וכן 'אכף לאלקי מרום' (מיכה ו) פעל עומד הוא מתכונת הנפעל כמ"ש לעיל יסוד יא ויסוד יב".

נמצא, דלא קשה מ'ה' זוקף כפופים' ומ'אכף לאלקי מרום', כי הגם שפעלים עומדים הם שייך בהם בנין נפעל, כי מדבר מתכונת הנפעל שבו.

אמר הכותב: בנין התפעל הוא מעין דברי רז"ה הנ"ל, כי אחד מהוראות בנין התפעל הוא שמדבר מהפועל והנפעל בגוף אחד הגם שהוא פעל עומד, הרי ששייך בחינת נפעל בפעל עומד, נמצא שהחילוק בין בנין התפעל לנפעל הנ"ל הוא שבבנין התפעל מדבר מתכונת הפועל והנפעל ביחד, ובבנין נפעל הנ"ל מדבר רק מתכונת הנפעל שבפעל עומד.

גם לפי מה שנראה דעת הרז"ה ב'ביסוד הניקוד' (יסוד יב) וב'צוהר התיבה' (אות ד) שנפעל כזה שייך דווקא בפעלים שאינם עומדים ולא יוצאים (היינו שמקבלים הפעולה בדרך טבע או בדרך מקרה) ולא בפעלים עומדים (דלא כמ"ש בבנין שלמה), ופירוש 'כצל כנטותו נהלכתי' (תהלים קט) ענין גויעה הוא כמו שבלול תמס יהלך (תהלים נח), ג"כ לא קשה מידי, כי זהו מה שכתב הרז"ה ביסוד הניקוד (שער

9 צריך עיון בדברי רז"ה שם, כי כתב להדיא ב'ביסוד הניקוד' (שער הפעלים, אות כא): "וכן 'אכף

הפעלים, יב): "וענין 'אל ארץ נושבת' (שמות טז, לה) אינו בכלל הפעלים לגמרי כי שם תואר הוא כמו 'כי צרעת נושנת' (ויקרא, יג, יא), כי רוב שמות התארים נמצאו במשקל הבינוניים", וב'צוהר התיבה' (תיבת הפעלים אות ד) כתב: "ואולם 'אל ארץ נושבת' שם תואר הוא בפלס 'צרעת נושנת היא'. א"כ יש לומר שגם מילת 'כפופים' שם תואר הוא ולא בינוני פעול. גם מילת 'אכף', שכוונתו 'אהיה כפוף' כמו שפירש רש"י, יש לומר שהוא שם תואר ולא בינוני פעול.

יא. מה שכתב היעב"ץ:

ומה ענין כפייה לכאן. שלשון כפייה ענינו ההכרח על דבר לעשותו על כרחו. כמובן ממנו בכל מקום. ולא יתכן בכאן.

גם מה שכתב ר' ראובן:

הלא תראה שלשון כפייה בכל מקום להכריח את המסרב בדבר שכופין אותו עד שיאמר רוצה אני, ומי בכל מעשה ידיו ית' יסרב כנגדו עד שיצטרך כפייה. אמר הכותב: הגם שבדברי חז"ל מצינו גזרת 'כפה' בענין ההכרח, מכל מקום עיקר לשון כולם אינו אלא כלשון שמצינו במקרא "מתן בסתר יכפה אף" (משלי כא, יד) מענין כפיפה (כמו שפירש האבן עזרא שם "יכפה, פירוש ישפיל", וכן פירש הרלב"ג שם "מתן בסתר, הנה המתן... מכניע האף"), כי מדרך המכריח שכופף את המוכרח והכל אחד הוא, וזה דומה לכמה מלות במקרא שמשמשות לכמה משמעות ופירש רש"י שהכל ענין אחד הוא, כגון "ראה נתתי אתך" (בראשית מא, מא) פרש"י: "מניתי ואעפ"כ לשון נתניה", "הבה נא" (בראשית לח, טז) פרש"י: "הכיני.. כל לשון הבה הזמנה.. ואף אותן.. קרובים ללשון נתניה", "כי ידעתיו" (בראשית יח, יט) פרש"י: "לשון חבה.. ואמנם עיקר לשון כולם אינו אלא לשון ידיעה", "ותעש הארץ" (בראשית מא, מז) פרש"י: "כתרגומו ואין הלשון נעקר מלשון עשייה". "כי לא יתן אתכם" (שמות ד, יט) פרש"י: "לא ישבוק וכן.. וכולן לשון נתניה הם", "את היד הגדולה" (שמות יד, לא) פרש"י: "את הגבורה הגדולה.. והרבה לשונות נופלין על לשון יד והמפרשו יתקן הלשון אחר ענין הדבור", "כי כל העשר אשר הציל אלקים מאבינו" (בראשית לא, טז) פרש"י: "הציל. לשון הפריש, וכן כל לשון הצלה שבמקרא לשון הפרשה שמפרישו מן הרעה ומן האויב". ולדעת הרז"ה החילוק בין 'כוף' ו'כפה' הוא רק שזה בבחינת קלות ורפיון הפעולה כגון פועל עומד, וזה בבחינת הפלגת העניין וחוזק הפעולה כגון פועל יוצא. נמצא

לאלקי מרום' פעל עומד הוא מתכונת הנפעל כמ"ש לעיל יסוד יא ויסוד יב', נמצא שגם בפעל עומד שייך לומר שהוא מתכונת הנפעל.

ש'וכפה' את יצרנו הכוונה לכפוף (בייגען בלע"ז) את יצרנו, ולא קשה מידי.
יב. ולרווחא דמילתא: כתב ר' אברהם דוד אבדק"ק בוטשאטש בספר תפלה לדוד
(דף מה):

וכפה את יצרנו להשתעבד לך. שמעתי מבן הרב החסיד המפורסם בש"ט
מוה' ברוך ז"ל מ"כ בק"ק קאסוב שאמר בשם אביו ז"ל לומר וכוף וכו' מצד
גימ' שם הק' יב"ק. ומ"מ יותר נוטה לומר וכפה כי משמעות פשוט יותר עיקר
בכך ולומר לשון מבורר בתפלה נכון טפי ולשון כוף המשמעות מקור שאינו
כל כך לשון תפלה ברורה".

יג. ב'קובץ בית אהרן וישראל' (קעג, סיון-תמוז תשע"ד, דף קכא) כתב ר' יצחק
היושע שור שליט"א בהגהה כג:

וכפה את יצרנו. הנוסח 'וכוף' כ"ה בגמ' ומובא בהרי"ף והרא"ש. וכ"ה בסדור
הגריעב"ץ. ובסדור האריז"ל סדור ר' קאפיל ור' אשר גרס וכפה, וכ"ה בסדור
סלאוויטא ובסדור תפלה ישרה, והוא כדאיתא בכל בו לגבי ברכת שמו"ע
ובבאה"ט (קפה) לגבי ברכת המזון שאין בהם 'ף'.

לסיכום: לא באתי להכריע אם לשנות נוסח 'וכוף את יצרנו' ל'וכפה את יצרנו', אבל
זה ברור שלפי האמור לא נשארה אף אחת מן ההשגות שהשיגו על הרז"ה בעניין זה,
המשיגים במחכ"ת לא ירדו לסוף דעתו.

ספר
יבין שמועה
לרשב"ץ דוראן זצ"ל
על הלכות שחיטה וטריפות
הדפסה חדשה עם הוספות

ניתן להשיג באתר מכון שלמה אומן, או בטלפון 08-9276664